

SAYI IV (2018)

P. BROWN, *Geç Antikçağ Dünyası*. İstanbul 2017.
Alfa Yayınları, 327 sayfa. Çev. T. Kaçar.
ISBN: 9786051714349

Yazar İsmet DEMİRÖZ

Libri: *Kitap Tanıtımı, Eleştiri ve Çeviri Dergisi*'nde bulunan içeriklerin tümü kullanıcılara açık, serbestçe/ücretsiz "açık erişimli" bir dergidir. Kullanıcılar, yayıncıdan ve yazar(lar)dan izin almaksızın, dergideki kitap tanıtımlarını, eleştirileri ve çevirileri tam metin olarak okuyabilir, indirebilir, dağıtabilir, çıktısını alabilir ve kaynak göstererek bağlantı verebilir.

Libri, uluslararası hakemli elektronik (online) bir dergi olup değerlendirme süreci biten kitap tanıtımları, eleştiriler ve çeviriler derginin web sitesinde (libridergi.org) yıl boyunca ilgili sayının içinde (Sayı III: Ocak-Aralık 2018) yayımlanır. Aralık ayı sonunda ilgili yıla ait sayı tamamlanır. Dergide yayımlanan eserlerin sorumluluğu yazarlarına aittir.

Atıf Düzeni: Y. İ. Demiröz, *Geç Antikçağ Dünyası*. Yazar: P. Brown, *Libri* IV (2018) 91-94. DOI: 10.20480/lbr.2018018

Geliş Tarihi: 17.01.2018 | Kabul Tarihi: 23.01.2018
Elektronik Yayın Tarihi: 25.01.2018

Editörya: Phaselis Research Project
www.libridergi.org

**P. BROWN, *Geç Antikçağ Dünyası*. İstanbul 2017.
Alfa Yayınları, 327 sayfa. Çev. T. Kaçar. ISBN: 9786051714349**

Yaşar İsmet DEMİRÖZ*

Kitabın yazarı Peter Brown, Geç Roma İmparatorluğu ve Geç Antikçağ'dan Orta Çağ'a geçiş esnasında (MS 250-800) yaşanan Roma'nın yıkılması, üç büyük monoteist dinin son şekillerini alması ve Hıristiyanlığın Avrupa'da yayılımı konularında uzman bir tarih profesörüdür. *Augustine of Hippo* (1967, 2000), *The World of Late Antiquity* (1971), *The Cult of the Saints* (1982), *The Body and Society* (1988), *Power and Persuasion in Late Antiquity: Towards a Christian Empire* (1992), *Authority and the Sacred: Aspects of the Christianization of the Roman World* (1995), *The Rise of Western Christendom* (1996, 2003), ve *Poverty and Leadership in the Later Roman Empire* (2002) yazarın onlarca kitabı arasında yer almaktadır.

Kitap *İçindekiler*, *Türkçe Basıma Önsöz*, *Önsöz*, sırayla numaralandırılmış iki kısım ve bu kısımlar altında 5 bölüm içinde sırayla numaralandırılmış toplamda 16 alt başlıktan, *Kronoloji*, *Harita*, *Kaynakça*, *Ek*, *Çevirmenin Notu*, *Geç Antikçağ Dünyası'na Yeniden Bakmak*, *Ek Kaynakça* ve *Dizin* bölümlerinden oluşmaktadır. Kitapta aktarılan bilgiler bir harita, 130 fotoğraf ve bir kronoloji tablosuyla desteklenmektedir. Yazar *Önsöz'de* (9-11) irdelemiş olduğu dönem içinde birçok olayın birbiriyle ilişkide bulunması sebebiyle bu dönemin tarihinin kısaca bir neden-sonuç ilişkisine indirgenemeyeceğini açıklar.

I. Kısım Geç Roma Devrimi (12-131), üç alt başlıktan oluşan *Toplum* (13-55) ve beş alt başlıktan oluşan *Din* (56-131) bölümlerinden meydana gelmektedir. *II. Kısım Ayır Dünyalar* (132-236) ise iki alt başlıktan oluşan *Batı* (133-

* MA., Akdeniz Üniversitesi, Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü, Akdeniz Eskiçağ Araştırmaları Anabilim Dalı, Antalya. yasar@eontours.com | 0000-0001-6611-9379

157), dört alt başlıktan oluşan *Bizans* (158-217) ve iki alt başlıktan oluşan *Yeniler* (219-236) bölümlerini içerisinde barındırmaktadır.

Toplum (13-55) bölümünün birinci alt başlığı olan *I. Klasik Dünya'nın Sınırları* (yak. MS 200) (13-25) özelinde Roma İmparatorluğu'nun MS 200'lerdeki sınırları, bu sınırlarda yaşayan halkın demografik yapısı, Roma yönetici sınıfları, devasa imparatorluk bölgeleri arasındaki ulaşım yöntemleri ve III. yüzyılda meydana gelen olaylar incelenmektedir.

İkinci alt başlık olan *II. Yeni Hükümdarlar* (240-350) kapsamında (26-39) MS 240'tan sonra tamamen hazırlıksız yakalandığı barbar istilası ve politik istikrarsızlıkla yüz yüze gelen Roma İmparatorluğu'nun askeri bir devrimle senatör aristokrasinin askeri komuta kademelerinden uzaklaştırılarak nasıl kurtarıldığı anlatılmaktadır. Ayrıca imparatorluğun ücra köşelerinden gelerek içlerinden bazı imparatorlar da çıkaran yeni yönetici sınıfın merkezde oluşturduğu değişim ve diğer eyaletlerdeki yavaş değişime değinilmektedir.

III. Yeniden Canlanan Bir Dünya: Dördüncü Yüzyılda Roma Toplumu'nda (40-55) aristokrasi ile halk arasında bir uçurum bulunan Batı'nın aksine köylülerin büyük toprak sahiplerinin mülklerinde sürüleştirmeden hükümetin taleplerini yerine getirmesine olanak sağlayan Kappadokia, Antiokheia ve Mısır'dan yetenekler fıskırması ile Doğu'nun imparatora karşı olan coşkusu irdelenmektedir.

Din (57-131) bölümünün ilk alt başlığı olan *IV. Yeni Ortam: Dinsel Düşüncenin Doğrultuları'nda* (Yak. 170-300) (57-67) Roma'da hâkim olan paganlık inancı, filozofların dini görüşleri ve yeni yeni yayılmaya başlayan Hıristiyanlığın durumu incelenmektedir. Yazar bu alt başlıkta yukarıda bahsedilen inançların birbirine karşı tutumlarını da irdelemektedir.

V. Şehirlerin Krizi: Hıristiyanlığın Doğuşu 200-300 (70-81) alt başlığında II. yüzyılda kamu rekabetiyle toplumsal faaliyetlere yönelen aristokrasinin III. yüzyılda göze batan şekilde kişisel ve daha çok din dışı olmasıyla neticelenen değişim incelenmektedir. Ayrıca kilisenin ortaya koymuş olduğu radikal toplum anlayışının sonucu olarak insanların sıcak ilişkilerden yoksun bir dünyadan, talep ve ilişkileri gayet açık olan bir dünyaya geçmesi ile Hıristiyan topluluğunun sayısındaki artış konu edilmektedir. *VI. Son Helenler: Felsefe ve Paganizm 260-360* (82-95) alt başlığında Hıristiyanlığın yaygınlaşması ile azınlık durumuna düşen pagan filozofların öğretilerini nasıl devam ettirdikleri ve Plotinus gibi bazı pagan filozofların öğretilerin Hıristiyan entelektüeller tarafından nasıl benimsendiği örneklerle açıklanmaktadır.

VII. *Hıristiyanlığın Dönüşümü, 300-363* (96-111), 302'de başlayan ve Büyük Constantinus'un Hıristiyanlığı kabulü ile son bulan Büyük Takibat'ın bir büyük bir rahatlama dönüşümü ve bu rahatlığın sonucunda kilisenin ve Hıristiyan din adamlarının pagan imparator Iulianus'un bile durduramadığı şekilde saraya yerleşmeleri incelemektedir. Hıristiyanlık artık Galya'dan Mısır'a kadar ortak bir kültür yaratmaya başlamıştır: Manastır Kültürü.

Yazar, VIII. *Yeni Toplum: Manastır Sistemi ve Hıristiyanlığın Yayılışı 300-400* (112-131) alt başlığında kötü ruhları uzak tutan dualarıyla tanrının iradesinin yönünü değiştiren kutsal adam fikrinin Geç Antikçağ toplumunda egemen olması ile birlikte özellikle Suriye ve Mısır başta olmak üzere Doğu'da manastır hayatının başlamasına ve bu yeni oluşumun imparatorluk üzerindeki etkisine değinmektedir.

Batı (133-157) bölümünün ilk alt başlığı olan IX. *Batının Uyanışı, 350-450*'de (133-145) Latin dünyasında Doğu Hıristiyanlarına göre daha uzun bir zaman baskı altında kalmış ve kapalı bir aristokrasinin keskin çizgilerini benimsemiş olan Katolik Kilise'nin dış dünyaya kendini kabul ettirmeye çalıştığı bir dönemde Hieronymus, Augustinus, Ausonius ve Nolalı Paulinus gibi yazarların etkisiyle Batı'nın kendini buluşu anlatılmaktadır. Aynı başlık altında barbar fatihlerin Akdeniz'e doğru yönelme ve imparatorluğa yerleşme aşamaları da konu edilmektedir.

Yazar, X. *Ayakta Kalmanın Bedeli: Batı Toplumu 450-600* 'de (146-157) enerji isteyen ve daha güvenli bir çağda uğraşılabilir din kavgalarına artık tahammül edemeyen Romalıların paganlar da dâhil olmak üzere kiliselere doluşmasına, senatörlükten piskoposluğa geçişlere, barbar yönetimi altındaki küçük krallıkların yerel kimlik oluşturmalarına ve 533'ten sonra Batı Akdeniz'e geri dönüş yapan Iustinianus'a değinmektedir.

Yazar, Bizans (158-217) bölümünün ilk alt başlığı olan XI. *"Yöneten Şehir": II. Theodosius'tan Anastasius'a Doğu Roma İmparatorluğu 408-518*'de (159-173) Hellen yapısından uzaklaşmış ve hırslı taşralıların hedefi olan Konstantinopolis'in V. yüzyılda Roma İmparatorluğu'nu nasıl Constantinopolis İmparatorluğu'na çevirdiği; bu imparatorluk ve Hıristiyanlığın kuzeyde ortaya çıkan Hun İmparatorluğu karşısındaki tutumuna değinmiştir.

XII. *İhtişam: Iustinianus ve Halefleri 527-603*'te (174-185) ayrılmış olan Batı ve Doğu Roma'yı birleştirerek kuzeyde Avarlar ve Doğu'da Sasanilere karşı savaş verirken aynı zamanda büyük veba salgını, iç karışıklıklar ve mali

sorunlarla boğuşarak imparatorluğu ayakta tutmaya çalışan Iustinianus'un izlediği politikalara değinilmiştir.

XIII. Doğu İmparatorlukları: Bizans ve Sasaniler 540-640 (186-199) alt başlığında I. ve II. Hüsrev ile doruğa ulaşan Sasanilere karşı Doğu Roma İmparatorluğu'nun sırasıyla 11, 19 ve 27 yıl süreyle verdiği savaşlar ve Sasanilerin Herakleios tarafından kesin olarak yenilgiye uğratılması ile son bulan Doğu Roma-Sasani ilişkileri ve sonuçlarına değinilmektedir.

XIV. Klasik Dünyanın Ölümü: Erken Ortaçağda Kültür ve Din'de (200-217) Batı'da sivil elit yitip giderken Doğu Roma'da klasik elitin ayakta kalarak Ortaçağ boyunca kendini yenilemesi, tamamen Hıristiyanlaşmış olan toplumun eğitim, müzik, sanat ve yönetimde neden oldukları değişimler; Hıristiyanlık dininde ortaya çıkan yeni gelenekler işlenmiştir.

Yeniler (219-236) bölümünün ilk alt başlığı olan *XV. Muhammed ve İslamiyetin Doğuşu 610-632 (219-225)* alt başlığında Brown, kabileler arasındaki savaşları sona erdirerek Araplara barış ve Yakındoğu'nun geri kalan bölgelerine ise fetihlerle kılıç getiren İslamiyet'in ortaya çıkışı ve genişleme esnasında izlediği politika ve diplomasiye değinilmiştir.

XVI. "Mızraklarımızın Koruduğu Bahçe": İslam Hâkimiyeti Altında Geç Antik Dünya, 683-809 kapsamında (226-236) Arabistan'da siyasi birliği tamamlayan Arapların, Emeviler ve Abbasiler ile Doğu Akdeniz'de nasıl hâkimiyet kurdukları anlatılmış ve çevreleriyle ilişkileri ele alınmıştır.

Kitabın sonunda yer alan *Geç Antikçağ Dünyasına Yeniden Bakmak (265-299)*, Norveç, Hellen ve Roma Araştırmaları Dergisi olan *Symbolae Osloenses*'in yazardan kitabı yazmış olduğu 1971'den itibaren ortaya çıkmış eserlere ve kendisinin değişime uğramış düşüncelerine dayanarak 1977'de bir değerlendirme raporu yazmasını istemesiyle ortaya koyduğu raporu içermektedir.

Geç Antikçağ Dünyası kitabı MS 200-809 yılları arasındaki dönemi kapsamakta ve yazarın da belirttiği üzere Geç Antikçağ'ı şekillendiren coğrafya olan Doğu Akdeniz'e yani Doğu Roma İmparatorluğu'na yoğunlaşmaktadır. Brown, Geç Antikçağ dünyası ile ilgili olarak özellikle Doğu Akdeniz'e odaklanmış ve siyasi gelişmelerin geniş bir bakış açısıyla incelenerek neden ve sonuçlarını değerlendiren analizlere yer vermiştir. *Geç Roma Tarihi 284-641* (Stephen Mitchell, 2016) kitabının da çevirmeni olan Turhan Kaçar'ın sade ve anlaşılır çevirisi kitabı akıcı kılmaktadır.